

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність розпочатого дослідження пов'язана із входженням української вищої освіти в Європейський освітній простір. Це є важливою і багато в чому вирішальною складовою загального процесу європейської інтеграції України. Приєднання України до загальноєвропейської акції під назвою "Болонський процес", спрямованої на створення спільного європейського простору вищої освіти буде потужним поштовхом до позитивних змін у системі вищої освіти України, зокрема в таких сферах, як автономія університетів, прозорість систем вступу та оцінювання, моніторинг якості освіти, мобільність студентів тощо.

З метою пристосування освітньої діяльності до динаміки сучасного життя європейська реформа впроваджує гнучку систему навчальних кредитів, надає можливість зарахування та накопичення в загальному освітньому здобутку людини не лише її попередніх знань, але й практичного досвіду в певній галузі, а система безперервної освіти доповнюється можливістю навчатися впродовж усього життя, у власному темпі, відповідно до індивідуальних потреб і можливостей людини. Навчання стає багатодисциплінарним, ураховує необхідність оволодіння щонайменше однією іноземною мовою, новітніми інформаційними технологіями і т. ін.

Запропоновані цією реформою нові напрями освітньої діяльності мають для української освіти певне значення, це нові принципи органічного поєднання навчання і науково-дослідної роботи в університетських закладах. Очікуване посилення пошукової, творчої діяльності викладачів і студентів сприятиме постійному оновленню освіти, яка адаптуватиметься до останніх досягнень науки, а також активному залученню студентів до самостійної професійно орієнтованої діяльності в межах розробки індивідуального проєкту під керівництвом викладача-дослідника [5].

Одним із основних напрямів реформування освіти є спрямування студента на самостійну науково-дослідницьку діяльність з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Мета статті полягає у визначенні шляхів формування вмінь до здійснення науково-дослідницької діяльності та використання ІКТ. З огляду на це необхідно вирішити проблему залучення студентів до пошуково-дослідницької діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у процесі навчання студентів молодших курсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про важливість розгляду зазначеної проблеми. Різні аспекти науково-дослідницької роботи були предметом досліджень Л.Г. Квіткіна [3], В.М. Шейко [7] та ін. Також важливість впровадження ІКТ та переваги цього розглядали О.О. Андреев [1; 2], В.М. Арефьев [4], В.Ф. Шолохович, В.Н. та ін. [1,2,4]

Наукова діяльність розглядається науковцями (М.М. Кушнарєнко, В.М. Шейко,) як інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань. Вона існує в різних видах:

- науково-дослідницька діяльність;
- науково-організаційна діяльність;
- науково-інформаційна діяльність;
- науково-педагогічна діяльність;
- науково-допоміжна діяльність і т. ін. [7, с.16].

До цього переліку ми можемо додати пошуково-дослідницьку діяльність, що за характером найбільш схожа з науково-дослідницькою.

Для науково-дослідницької діяльності вищих навчальних закладів характерними є єдність цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи студентів, що реалізуються в навчальному процесі та в позанавчальний час. Це забезпечує їхню участь у науковій діяльності протягом усього періоду навчання [7, с.17].

Науково-дослідницька діяльність студентів може бути найбільш ефективним засобом підготовки якісно нових спеціалістів у вищій школі. Вона максимально розвиває творче мислення, індивідуальні якості, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних спеціалістів, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань та практичне використання їх для вирішення організаційних, технічних і прикладних задач та наукових проблем, а також виховувати у студентів уміння працювати в колективі [3, с.36].

Натомість використання науково-дослідницької діяльності на молодших курсах не є доцільним, головною причиною цього є недостатня кількість знань, умінь, навичок для здійснення наукової роботи.

З метою виявлення рівнів готовності студентів до дослідницької діяльності, в ході пілотажного дослідження нами було проведено анкетування серед студентів гуманітарного профілю Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, що навчалися за спеціальністю «Іноземна мова» у кількості 112 студентів.

Під готовністю до дослідницької діяльності ми розуміємо комплекс якостей людини необхідних для здійснення такої діяльності. У розробленій нами анкеті, на основі досліджень Н.М. Ставринової, кількісна характеристика рівнів готовності визначалася за допомогою шкали від 1 до 5. За допомогою анкетних питань визначалися такі якості-компоненти, як: когнітивний компонент, мотиваційний, орієнтовний, технологічний.

Когнітивний компонент готовності – це сукупність знань та понять, котрі необхідні педагогу, щоб ставити та вирішувати дослідницькі задачі у своїй професійній діяльності [6; с. 55].

Мотиваційний компонент готовності – це сенс, який дослідницька діяльність має не взагалі, а для кожної людини. Якщо для особистості вона не має сенсу, цінності, тобто участь у ній не сприймається людиною як значуща, приваблива для себе, то це означає не готовність її до цієї діяльності з точки зору ціннісної орієнтації [6; с.56].

Орієнтовний компонент готовності – це сукупність вмінь, що забезпечують виявлення потреб у знаннях, та побудова образу того, як воно може бути отримано в існуючих умовах. Орієнтовні дії передують виконанню дослідницьких дій, визначаючи їх склад, цілі, методи та терміни. [6; с. 57]

Технологічний або операційний компонент готовності до дослідницької діяльності – це сукупність вмінь людини виконувати дослідницькі дії, які необхідні для вирішення дослідницьких задач у педагогічній діяльності.

Застосовуючи згадану методіку, ми отримали такі результати: несформований рівень мають – 10% досліджуваних; низький рівень – 55%; середній рівень – 30%; високий рівень – 5%. Результати проведеного анкетування засвідчили низький рівень сформованості готовності до дослідницької діяльності, що вказує на недостатньо розвинені якісні компоненти, що необхідні для повноцінного здійснення дослідницької діяльності. Водночас, слід наголосити на важливості дослідницької діяльності для становлення майбутнього фахівця.

Ми вважаємо, що головною метою вищого навчального закладу є створення таких умов навчання, щоб перехід від навчання до професійної діяльності відбувався якнайшвидше. На нашу думку, в загальному уявленні процес переходу від навчання до професійної діяльності відбувається в такий спосіб:

- 1) у процесі навчально-пізнавальної діяльності, - засвоєння теоретичних знань, набуття практичних навичок, формування практичних умінь;
- 2) у процесі професійної діяльності, - застосування теоретичних знань на практиці; застосування набутих навичок та вмінь; формування нових, пов'язаних із удосконаленням професійної діяльності; самоосвіта.

Проте, існує ще один етап між навчально-пізнавальною та професійною діяльністю. Справа в тому, що для повноцінного входження в процес професійної діяльності, для молодого фахівця потрібен деякий час. Це час або етап адаптації, на якому спеціаліст має адаптуватися до умов праці, де він зустрічається з недостатньою кількістю знань, здобутих під час навчання. Зазначимо, що це неминуче явище, тому що наука не стоїть на місці, а отже молодий фахівець змушений займатися самостійним пошуком. Саме тому підготовку до майбутньої професійної діяльності слід розпочинати з перших днів навчання.

Ми вважаємо, що на молодших курсах найкращим буде не залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, яка потребує наявності базових знань у науковій сфері ведення дослідження, а залучення їх до пошуково-дослідницької діяльності, як перехідного етапу до більш складної діяльності.

На нашу думку, пошуково-дослідницька діяльність – це ефективний засіб підготовки студентів гуманітарного профілю до здійснення наукової роботи. Вона розвиває творче мислення, дослідні навички, глибину мислення, ініціативність та вмотивовує їх до участі в науковому дослідженні.

Така діяльність характеризується об'єктивністю, доказовістю, точністю, включає оволодіння методами наукового пізнання, прийомами самостійного пошуку, дослідження й аналізу нового матеріалу.

Основними завданнями пошуково-дослідницької діяльності студентів є :

- оволодіння навичками та вміннями проведення самостійних досліджень;
- навчання самостійної роботи з різноманітними джерелами інформації;
- оволодіння творчим підходом до вирішення наукових, практичних та інших завдань;
- прискорене професійне становлення спеціаліста.

Пошуково-дослідницька діяльність як засіб професійної підготовки:

- підвищує засвоєння навчального матеріалу;
- оптимально готує до майбутньої професійної діяльності;
- підвищує мотивацію до наукових досліджень;
- забезпечує перехід від репродуктивної навчально-пізнавальної діяльності до творчої самостійної роботи.

Також, урахувавши тенденції до інформатизації освіти, для підвищення ефективності здійснення пошуково-дослідницької діяльності необхідно використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Науково доведено (О.О.Андреев), що інформатизація освіти є однією з найважливіших умов успішного розвитку процесів інформатизації суспільства, оскільки саме у сфері освіти готуються та виховуються ті люди, які не тільки формують нове інформаційне середовище суспільства, але й мають жити та працювати в цьому середовищі [1, с.54].

Під інформаційними-комунікативними технологіями розуміють сукупність способів та технічних засобів збору, організації, зберігання, обробки, передачі та подання інформації, розширення знання людини та розвиток її можливості з управління технічними та соціальними процесами [2, с.53].

Інформаційно-комунікативні технології за своїми дидактичними якостями активно впливають на всі компоненти системи навчання: цілі, зміст, методи та організаційні форми навчання, і дозволяють ставити та вирішувати значно більш складні та надзвичайно актуальні завдання педагогіки. Це завдання розвитку людини, її інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного, критичного мислення, самостійності у здобутті знань, під час праці з різними джерелами інформації тощо [2, с.54].

Комп'ютерні технології (КТ) є часткою інформаційно-комунікативних і забезпечують збір, обробку, зберігання та передачу інформації за допомогою ЕОМ. Осново сучасних (КТ) складають три технологічні досягнення: можливість зберігати інформацію на машинних носіях, розвиток засобу зв'язку та автоматизації обробки інформації за допомогою комп'ютера.

Практично КТ реалізуються використанням програмно-технічних комплексів, що складаються з персональних комп'ютерів або робочої станції з необхідним набором периферійних пристроїв, включених у локальні і глобальні обчислювальні мережі, обладнаних необхідним програмним забезпеченням. Використання зазначених елементів збільшує рівень автоматизації як наукових досліджень, так і навчальних процесів, що слугує підставою їх удосконалення.

КТ збільшують рівень ефективності роботи в науці та освіті за рахунок таких факторів, як-от:

1. Спрощення і прискорення процесів обробки, передачі, подання та зберігання інформації.
2. Збільшення обсягу корисної інформації з накопиченням типових рішень та узагальненням досвіду наукових розробок.
3. Забезпечення глибини, точності та якості задач, що вирішуються.
4. Можливість аналізу значної кількості варіантів синтезу об'єктів і прийняття рішень.
5. Скорочення термінів розробки, трудомісткості вартості науково-дослідницької роботи за умов покращення роботи спеціаліста [4, с.5].
6. Спрощення, скорочення часу для обробки результатів та аналізу дослідження.

Враховуючи зазначене, ми дійшли висновку, що поєднання пошуково-дослідницької діяльності та інформаційно-комунікаційних технологій - це потужний засіб для підвищення ефективності навчання в умовах Європейської інтеграції. Використання ІКТ у пошуково-дослідницькій діяльності скорочує час на дослідження завдяки можливості зберігання, пошуку, передачі, редагування, подання інформації. Також упродовж дослідження студенти вдосконалюють навички роботи із КТ, поглиблюють уміння пошуку, аналізу необхідної інформації.

Слід зазначити, що використання ІКТ студентами гуманітарного профілю у пошуково-дослідницькій діяльності є досить слабким, це пов'язано насамперед з іншою спрямованістю навчання на цих факультетах, але в сучасному світі інформатизації ІКТ стає необхідною складовою висококласного фахівця.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розробці та впровадженні в навчальний процес спецкурсу „Пошуково-дослідницька діяльність з використанням ІКТ” і з'ясування його впливу на якість пошуково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А.А. Педагогика высшей школы. Новый курс – М.: Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.ил.
2. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. – М.: Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.
3. Квиткина Л.Г. Научное творчество студентов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 108 с.
4. Компьютерные технологии в науке и образовании. Методические указания к практическим занятиям / Сост. В.Н. Арефьев. – Ульяновск: Ул-ГТУ, 2001. – 42 с.
5. Освітній портал // Лідія Скворцова, Юрій Заворотнєв "Болонський процес: історія і перспективи розвитку" - режим доступу до статті: <http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/articles/10.html>
6. Ставринова Н.Н. Лазарев В.С. Критерии и уровни готовности будущего педагога к исследовательской деятельности // Педагогика. – 2006., - Т. 4180, №2 – С. 51-59
7. Шейко В.М., Кушнарченко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник для студентів вузів. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Знання-Прес, 2003. - 295с.

Подано до редакції 28.08.08

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается проблема организации поисково-исследовательской деятельности студентов гуманитарного профиля с использованием информационно-коммуникационных технологий в условиях европейской интеграции.

SUMMARY

The article analyses the problem of organizing research activity of students in Humanities via using informational and communication technologies in terms of European integration.